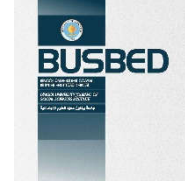

Makalenin Türü : Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi : 25.05.2022
Kabul Tarihi : 07.09.2022

 <https://doi.org/10.29029/busbed.1121479>

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN PROBLEMLİ SOSYAL MEDYA KULLANIMI VE BİLİŞSEL ÇARPITMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENEMESİ

Osman KELEŞ¹, Yüksel EROĞLU²

ÖZ

Yapılan bu araştırmada lise öğrencilerinin problemlı sosyal medya kullanımı ve bilişsel çarpıtmaları arasında bir ilişki olup olmadığı tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma grubunu Bingöl İlinin değişik liselerinde okuyan 419 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma grubunun örnekleminde uygun örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak kişisel bilgi formu, düşünme türleri ölçeği ve sosyal medya bozukluğu ölçeği kullanılmıştır.

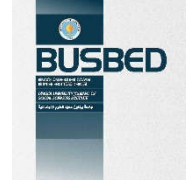
Verileri analiz etmek için bağımsız t testi, pearson korelasyon analizi, ANOVA ve çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda problemlı sosyal medya kullanımının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği ancak yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca araştırma sonucunda felaketleştirme ve etiketleme bilişsel çarpıtmalarının problemlı sosyal medya kullanımını anlamlı düzeyde yordadığı, bilişsel çarpıtmaların cinsiyete göre ise kızların lehinde anlamlı şekilde bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırmanın bilişsel çarpıtmalar açısından yaşa göre anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu bulunmuştur. Bu araştırma bulgularına göre bilişsel çarpıtma ve problemlı sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkinin pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilişsel çarpıtmalar, lise öğrencileri, problemlı sosyal medya kullanımı, sosyal medya.

¹ Uzman Psikolojik Danışman, Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, osman.keles@atauni.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2875-3605>

² Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, yeroglu45@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0028-0327>

Article Type : Research Article
Date Received : 25.05.2022
Date Accepted : 07.09.2022

<https://doi.org/10.29029/busbed.1121479>

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN HIGH SCHOOL STUDENTS' PROBLEM USE OF SOCIAL MEDIA AND COGNITIVE DISCLAIMERS IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

Osman KELEŞ¹, Yüksel EROĞLU²

ABSTRACT

In this study, it was aimed to determine whether there is a relationship between high school students' problematic social media use and cognitive distortions. The research group consisted of 419 students studying in different high schools of Bingöl Province. Convenience sampling method was preferred in the sample of the research group. Personal information form, thinking types scale and social media disorder scale were used as data collection tools in this study.

Independent t-test, pearson correlation analysis, ANOVA, and multiple linear regression analysis were used to analyze the data. As a result of the research, it was determined that the use of problematic social media did not show a significant difference according to gender, but the use of problematic social media differed significantly according to age. In addition, as a result of the research, it was determined that cognitive distortions of catastrophizing and labeling significantly predicted problematic social media use, and cognitive distortions showed a significant difference in favor of girls according to gender. It was found that there was a significant difference according to age in terms of cognitive distortions. According to the findings of this research, it has been determined that there is a positive and significant relationship between cognitive distortion and problematic social media use.

Keywords: Cognitive distortions, high school students, problematic social media use, social media.

¹ Expert Psychological Counselor, Bayburt University, Graduate School of Education, osman.keles@atauni.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2875-3605>

² Assoc.Prof. Dr., Afyon Kocatepe University, Faculty of Education, yeroglu45@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0028-0327>

1.GİRİŞ

İnsanların varoluşuyla birlikte iletişim kavramı meydana gelmiştir. Sözlü ve sözsüz iletişim şeklinde ortaya çıkan iletişim, farklı şekillerde varlığını sürdürmüştür. Yeryüzüne yerleşen bireyler arasında mesafeler artmış bu mesafeler neticesinde farklı yerlerde yaşayan insanlar arasında iletişim kurma gereksinimi duyulmuş bu gereksinim iletişim araçlarının meydana gelmesini sağlamıştır (Tepret, 2018). İlk iletişim araçları şu şekillerde sağlanmıştır; mağaralara değişik şekillerde resimler çizme, ateş yakarak duman çıkartma, yüksek sesler çıkartma ve sembolleri kullanarak harflerin meydana gelmesini sağlama şeklinde olmuştur. Günümüze yaklaştıkça bu iletişim türleri telgraf ve telefon ile varlığını sürdürmüştür. Bu süreç sonrasında ise internetin ortaya çıkmasıyla devam etmiştir. Günümüzde iletişimdeki bu hızlı etkileşim yeni bir kavram olan sosyal medyayla varlığını sürdürmektedir (Akdeniz, 2016).

Sürekli yenilenen iletişim araçları sayesinde sosyal medya yaygın bir kullanım alanı bulmuştur. İlk kullanım amacı iletişimi ve etkileşimi kolaylaştırmak olan sosyal medyanın sayısız kullanım amaçları bulunmaktadır (Cicioğlu, 2014). Kullanım amacı etkinliklere katılma, bir şeyler paylaşma, bilgiye erişme, sanal oyunlar oynamak, serbest vaktini değerlendirmek, müzik dinlemek, devlet ile ilgili resmi işlerin yürütülmesini sağlamak, insanlarla iletişim ve etkileşim sürdürme şeklinde belirtilebilir.

Sosyal medyanın devamlı kendini güncellemesi, aynı anda birden fazla kişinin kullanımına açık olması, mekân kavramından bağımsız olması, yeni arkadaşlar edinmenin, değişik yerlerde bulunan bireyler arasında iletişimi kolaylaştırma rolünü üstlenmiştir. İnsanlara fikir ve düşüncelerini geniş kitlelere ulaştırma imkânı sunmuştur. Bireyler güncel konu ve sorunlar hakkında tartışabilmekte, düşüncelerini söyleme fırsatı bulmaktadır (Tepret, 2018).

Sosyal medyada bireyler eğlenmek, müzik dinlemek, kişisel gelişim, devletle ilgili resmi işlerin takip edilmesi, online para akışını sağlama ve sosyal etkileşim gibi birçok farklı özelliğe sahip olmasına rağmen sosyal medyanın aşırı kullanım gibi endişeleri de bulunmaktadır (Demir, 2019). Bu endişeler neticesinde sosyal medyanın olumsuz kullanımı sonucu problemlı sosyal medya kullanımı gündeme gelmiştir.

Problemlı sosyal medya kullanımı, kişilerin sosyal medya ortamlarında iletişim araçlarıyla sosyal platformlarda aşırı zaman geçirerek vaktini geçirmesi şeklinde tanımlanabilir (Tepret, 2018). İnternet kullanım alanları çoğaldıkça ve sanal ortamın cazip olmasıyla, aşırı kullanım gibi problemler meydana gelmiştir.

Davis insanların sosyal medya ortamlarında aşırı vakit geçirmesinin kişilerin toplum hayatındaki sosyalleşme gereksinimini karşılama ihtiyacından kaynaklandığını ileri sürmektedir. Davis'in problemlı internet kullanımını tanımlarken bilişsel yaklaşımı geliştirerek bunu ifade etmiştir (Yıldız, 2019). Davis akılda bulunan ve mantık dışı olarak nitelendirdiği düşünce yapılarının bireyi problemlı internet kullanmaya yönelttiğini belirtmektedir. Bireyi problemlı internet kullanmaya yönelttiğini düşündüğü bu işlevsel olmayan düşünce yapılarını "bilişsel çarpıtmalar" olarak tanımlamaktadır (Beck, 2001).

Bilişsel çarpıtmalar, zihinde kendiliğinden meydana gelen ve gerçekçi olmayan bizim kendi zihinsel yorumlarımıza dayanan arkadaşlarımıza ve çevremize ilişkin oluşturduğumuz herhangi bir kanıtı dayanmayan inanç yapılarıdır (Fair, 1986). Bilişsel çarpıtmalar günlük hayatta bireyin sosyal işlerini ve davranma biçimini etkilemektedir Bilişsel çarpıtmaların standartlaşmış ifadeler, mantık dışı olma ve kendiliğinden meydana gelme gibi özellikleri bulunmaktadır (Diguseppe & Zee, 1986). Bilişsel terapiler duygularımızı ve davranışlarımızı etkileyen bu inançlar üzerinde durarak bilişsel çarpıtmaları açıklamaktadır.

Bilişsel terapide akıldışı olarak ifade edilen, ruh sağlığımız üzerinde etkili olan ve günlük işlerimizin aksamasına neden olan bu inanç yapıları bilişsel çarpıtma olarak ifade edilmiştir. İşlevsel olmayan, gerçekle bağdaşma özelliği bulunmayan bu inanç yapılarının kişiye zarar verici özelliklerinin de olduğu ifade edilmiştir (Türküm, 2003).

Bilişsel kuram kişinin kendisi ve çevresiyle ilgili gerçek olmayan düşünce ve inanç yapılarını değiştirerek günlük hayatta normal davranışlar sergilemesini kapsamaktadır. Bu terapi yaklaşımında bireylerin duygu ve davranışları üzerinde düşünce yapılarının etkili olduğu düşüncesi vardır. Bireylerin duygusal tepkilerine önem verilir, kişilerin duygularına bilişler aracılığıyla ulaşıp hatalı düşünce yapısının düzeltilmesi ve uygun olmayan duyguların değiştirilmesi hedeflenir (Beck, 2008).

1.1. Araştırmanın Amacı

Günümüzde sosyal medya platformları daha çok gençler arasında kullanım alanı bulmaktadır. Genç neslin kendi aralarında iletişim kurma gereksinimleri, oyun oynama, yalnızlıktan kurtulma, müzik dinleme, araştırma yapma vb. davranışlarının bir sonucu olarak sosyal medyayla vakit geçirdikleri göz önüne alındığında problemleri sosyal medya kullanımının lise öğrencileriyle yürütülmesinin önemli olacağı düşünülmüştür. Günümüz dünyasında giderek daha fazla problemleri sosyal medya kullanımı yaygınlaşmaktadır (Kara, 2012).

Bilişsel çarpıtmalar sosyal hayatta duygu, düşünce ve davranışlarımız üzerinde etkili olabilmektedir. Dolayısıyla bilişsel çarpıtmaların problemleri sosyal medya kullanımı üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Bireyin içinde yaşadığı sosyal toplumun bir parçası olarak, zihinden geçen bilişsel çarpıtmalar bireyi etkilemekte ve bireyde psikolojik sorunlara neden olabilmektedir. Kişi bu sorunlarına çözüm bulmak yerine sosyal medya ağları ve interneti kullanarak bu sorunlarında uzaklaşma yolunu seçmektedir (Shaw & Black, 2008).

Yapılan bu araştırmaya göre problemleri sosyal medya kullanımının seçilen lise örneklem grubuna ilişkin bilişsel çarpıtmaları üzerindeki etkisinin yordanması hedeflenerek, problemleri sosyal medya kullanımının lise öğrencilerinin bilişsel çarpıtmalar açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

- 1- Lise öğrencilerinin problemleri sosyal medya kullanımı cinsiyete göre anlamlı farklılaşmakta mıdır?
- 2- Lise öğrencilerinin problemleri sosyal medya kullanımı yaşa göre anlamlı farklılaşmakta mıdır?
- 3- Bilişsel çarpıtmalar problemleri sosyal medya kullanımının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
- 4- Lise öğrencilerinin bilişsel çarpıtmaları cinsiyetlerine göre anlamlı farklılaşmakta mıdır?
- 5- Lise öğrencilerinin bilişsel çarpıtmaları yaşa göre anlamlı farklılaşmakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Önemi

Yapılan araştırmada problemleri sosyal medya kullanımının öğrencilerin bilişsel çarpıtmalarını yordamada cinsiyet ve yaş değişkenine ilişkin ilk olması bakımından önemli olacağı düşünülmektedir. Araştırma bulguları sonucunda bulunan felaketleştirme ve etiketleme bilişsel çarpıtmaların problemleri sosyal medya kullanmayı anlamlı düzeyde yordaması alan yazında bundan sonra yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Ayrıca problemleri sosyal medya kullanımına ilişkin literatür verilerinin kuramsal anlamda zenginleştirileceği düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada problemleri sosyal medya kullanımı ile bilişsel çarpıtma arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir. İlişkisel tarama katılımcıların herhangi bir duruma ilişkin ilgi, yetenek ve düşüncelerinin olduğu gibi kabul edildiği araştırma yöntemidir. Var olan durum olduğu gibi kabul edilir değişkenler üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmaz (Karasar, 2015).

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni olarak Bingöl ilinin çeşitli liselerinde okuyan 6299 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise uygun örnekleme yöntemiyle Bingöl İlinin çeşitli sınıflarında okuyan 419 lise öğrencisi oluşturmuştur. Örneklem alınan öğrenciler; Bingöl Karşıyaka Anadolu lisesi, Bingöl Yunus Emre Anadolu Lisesi, Bingöl İ.M.K.B Fen Lisesi ve Genç Anadolu Lisesi öğrencilerinden oluşmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları ve Süreci

Araştırmada katılımcıların yaş, cinsiyet ve sınıf düzeylerini ortaya çıkarmak amacıyla kişisel bilgi formu düzenlenmiştir. Araştırmada Eijnden vd. (2016) tarafından hazırlanan sosyal medya kullanım bozukluğu ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 10-17 yaş arasından olan 2198 kişiden oluşan farklı üç gruptan oluşmaktadır. Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirliği birinci grup için .90 üçüncü grup için ise .92 olarak tespit edilmiştir. Ölçek Sarıçam ve Karduz (2018) tarafından Türk kültürüne uyarlama çalışmasına 586 kişi katılmış olup, yaş aralığı 13-18 arasında değişen ergenlere uygulanmıştır. Ölçeğin Guttman iki yarı test

güvenirlik katsayısı .64, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .75 bulunmuş. Bu ölçeğin uzun ve kısa formu arasındaki güvenirlik 0.883, korelasyon katsayısı $r = .94$ olarak bulunmuştur.

Ayrıca araştırmada Türkçeye uyarlaması Covin ve Dozois (2011) tarafından geliştirilen düşünme türleri ölçeği de kullanılmıştır. Ölçekte on bilişsel çarpıtma hikayelendirilmiş olup, geliştirilme çalışmalarında 118 üniversite öğrencisi katılım göstermiştir.

Ölçek Cronbach alfa testi ile iç geçerliliği yapılmıştır. Bu ölçeğin genel güvenirliği $\alpha = .85$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin sonraki geliştirilme çalışmalarında Üniversite öğrencilerinden oluşan 200 kişiye uygulanmıştır. Burada ölçeğin toplam güvenirliği ise 0.887, iç geçerliliği ise .91 şeklinde bulunmuştur. Bu araştırmada uygulanan ölçeklerin geçerli ve güvenilir olduğu düşünülmüştür.

Tablo 1.

Çalışma Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Demografik değişken	Özellik	f	%
Cinsiyet	Kadın	221	52,7
	Erkek	198	47,3
Sınıf	9	120	28,6
	10	129	30,8
	11	131	31,3
	12	39	9,3
	14	29	6,9
	15	104	24,8
Yaş	16	131	31,3
	17	117	27,9
	18	38	9,1
Toplam		419	100,0

Tablo 1 verileri incelendiğinde araştırma örnekleminin 221 kadın ve 198 erkek olmak üzere toplam 419 kişiden oluştuğu görülmektedir. Araştırma grubunun sınıf düzeyine göre %28,6'sı 9.sınıf, %30,8'i 10.sınıf, %31,3'ü 11.sınıf ve %9,3'ü 12.sınıfta okuyan öğrencilerden oluşmaktadır. Örneklemin yaşlara göre dağılımı ise %6,9'u 14 yaşında, %24,8'i 15 yaşında, %31,3'ü 16 yaşında, %27,9'u 17 yaşında ve %9,1'i 18 yaşında olan bireylerden oluşmaktadır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada çoklu doğrusal regresyon analizi, bağımsız t testi, ANOVA ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Bilişsel çarpıtmaların problemlı sosyal medya kullanımının bir yordayıcısı olup olmadığını ortaya çıkarmak için çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Öğrencilerin bilişsel çarpıtmaları ve problemlı sosyal medya kullanımının cinsiyet ve yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını tespit etmek için ANOVA ve t testi yapılmıştır. Bonferroni testi yapılarak da gruplar arası fark oluşturan grup belirlenmiştir.

Araştırma neticesinde çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal dağılması bu değerlerin ± 3 arasında olması normal dağılım için yeterli görünmektedir (Groeneveld & Meeden, 1984; Moors, 1986; Hopkins & Weeks, 1990; De Carlo, 1997, akt. Oral & Kolburan, 2019). İstatistiksel testlerden önce veri setinde aykırı değerlerin olup olmadığına bakılmıştır. Araştırma örnekleminde aykırı değerler içerdiği tespit edilen 5 öğrenciye ait ölçekler veri analizinden çıkarılmıştır.

Tablo 2.

Araştırmada Kullanılan Sosyal Medya Kullanım Bozukluğu Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Normallik Değerleri

	\bar{X}	Medyan	Ss	Çarpıklık	Basıklık
SM-Toplam	13,45	11,00	11,98	,804	-,243

Tablo 2'de veri setine ilişkin normallik değerleri verilmiştir. Veri setinin normallik değerlerine ilişkin elde edilen bulguların veri setinin kriter değerlerine uygun olduğu ve veri setinin normal bir dağılım gösterdiği bulunmuştur.

Araştırma neticesinde çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal dağılması bu değerlerin ± 3 arasında bir değer almasına bağlıdır (Kline, 2005).

Tablo 3.

Araştırmada Kullanılan Düşünme Türleri Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Normallik Değerleri

	\bar{X}	Medyan	Ss	Çarpıklık	Basıklık
Zihin Okuma (Sosyal)	3,95	4,00	1,95	,045	-1,130
Zihin Okuma (K. Başarı)	3,71	3,00	1,92	,294	-1,026
Felaketleştirme (Sosyal)	4,11	4,00	2,06	-,082	-1,256
Felaketleştirme (K. Başarı)	3,14	3,00	1,94	,641	-,725
İki Uçlu Düş. (Sosyal)	3,31	3,00	2,01	,520	-,938
İki Uçlu Düş. (K. Başarı)	3,14	3,00	2,06	,622	-,917
Duygudan Sonuç (Sosyal)	3,52	3,00	2,03	,375	-1,115
Duygudan Sonuç (K. Başarı)	3,24	3,00	1,92	,459	-,914
Etiketleme (Sosyal)	3,32	3,00	1,96	,471	-,907
Etiketleme (K. Başarı)	3,41	3,00	2,13	,341	-1,244
Zihinsel Filtreleme (Sosyal)	3,18	3,00	1,87	,616	-,720
Zihinsel Filtreleme (K. Başarı)	3,00	3,00	1,87	,669	-,600
Aşırı Genelleme (Sosyal)	3,16	3,00	2,03	,577	-,950
Aşırı Genelleme (K. Başarı)	3,42	3,00	2,00	,369	-1,068
Kişiselleştirme (Sosyal)	3,07	3,00	1,91	,623	-,809
Kişiselleştirme (K. Başarı)	3,26	3,00	1,86	,538	-,733
Zorunluluk (Sosyal)	3,72	4,00	2,04	,222	-1,216
Zorunluluk (K. Başarı)	2,93	2,00	1,88	,693	-,691
Olumluyu Azımsama (Sosyal)	2,76	2,00	1,85	,893	-,243
Olumluyu Azımsama (K. Başarı)	3,305	3,00	1,94	,519	-,867
Düşünme Türleri Ölçeği	66,642	65,00	2,11	,175	-,293

Tablo 3'te veri setinin normallik değerlerine ilişkin yapılan analizlere ilişkin bulgular yer almaktadır. Bu bulgular sonucunda veri setinin kriter değerlere uygun olduğu ve verilerin normal dağıldığı bulunmuştur. Araştırma neticesinde çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal dağılması bu değerlerin ± 3 arasında bir değer almasına bağlıdır (Kline, 2005).

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırma neticesinde ortaya çıkan sonuçlar analiz edilmiş ve bulunan bulgulara yorum yapılmıştır.

1. Lise öğrencilerinin problemleri sosyal medya kullanımı cinsiyete göre anlamlı farklılaşmakta mıdır?

Örneklem grubunun cinsiyet değişkenine ilişkin problemleri sosyal medya kullanımı puanlarının anlamlı şekilde değişiklik gösterip göstermediğinin tespit etmek için Bağımsız Örneklem için t Testi yapılmış ve bulunan sonuçlara ilişkin değerler Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4.

Cinsiyet Değişkenine İlişkin t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	p
Problemleri Sosyal Medya Kullanımı	Kadın	221	14,34	12,58	1,61	0,11
	Erkek	198	12,45	11,22		

Tablo 4' deki veriler incelendiğinde öğrencilerin problemlı sosyal medya kullanımı puanlarının öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde bir fark göstermediği tespit edilmiştir ($t=1.61, p>.05$).

2. Lise öğrencilerinin problemlı sosyal medya kullanımı yaşa göre anlamlı farklılaşmakta mıdır?

Araştırmada seçilen örneklem grubundaki lise öğrencilerinin yaş gruplarına göre problemlı sosyal medya kullanımı arasında anlamlı şekilde farklılaşma olup olmadığını tespit amacıyla ANOVA yapılmış ve buna ilişkin bulgulara Tablo 5' te yer almaktadır.

Tablo 5.

Yaş değişkenine İlişkin ANOVA Sonuçları

	Yaş	n	\bar{X}	S.s	F	p	Bonferroni
Problemlı Sosyal Medya Kullanımı	14	29	13,34	10,57	2,68	0,031*	E>B E>D
	15	104	12,08	12,46			
	16	131	13,93	12,42			
	17	117	12,36	11,16			
	18	38	18,95	11,45			

A=14 Yaş, B= 15 Yaş, C=16 Yaş, D=17 Yaş, E=18 Yaş

Tablo 5'ten elde edilen veriler neticesinde lise öğrencilerinin problemlı sosyal medya kullanımı ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir [$F= 2.68 p<.05$]. Gruplar arasında oluşan farkları belirlemek için Bonferroni testi yapılmıştır. Bu testten elde edilen bulgulara göre 18 yaşındaki öğrencilerin 15 ve 17 yaşındaki öğrencilere göre yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir.

3. Bilişsel çarpıtmalar problemlı sosyal medya kullanımının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

Çoklu doğrusal regresyon analizi yapılarak öğrencilerin bilişsel çarpıtmalarının problemlı sosyal medya kullanımını yordayıp yordamadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun için regresyon analizinin temel varsayımlarına bakılmıştır. Bulunan bulgular kapsamında VIF değerlerinin 5'ten küçük olması gerektiği ifade edilmiştir (Kalaycı, 2010). Bu değerleri sağladığı Tablo 6 verileri aşağıda verilmiştir.

Daha sonra otokorelasyonu test etmek için Durbin-Watson değerine bakılmış ve 1.91 bulunmuştur. Araştırma verilerinde Durbin-Watson değerinin 1,5 ile 2,5 arasında bir değer alması gerekmektedir (Yavuz, 2009).

Tablo 6.

Problemlı Sosyal Medya Kullanımının Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizine İlişkin Bulgular

Değişken	B	Standart hata	β	t	p	VIF
Sabit	2,09	1,76	-	1,19	,23	-
Zihin Okuma (Kişisel Başarı)	-,16	,34	-,03	-,47	,64	1,41
Felaketleştirme (Sosyal)	,13	,33	,02	,39	,70	1,55
Felaketleştirme (K. Başarı)	1,13	,34	,18	3,32	,0	1,45
İki Uçlu Düş. (Sosyal)	,21	,31	,03	,67	,50	1,3
Duygudan Sonuç (Sosyal)	-,18	,32	-,03	-,55	,58	1,41
Duygudan Sonuç (K. Başarı)	,21	,37	,03	,57	,57	1,67
Etiketleme (Sosyal)	,19	,34	,03	,58	,56	1,45
Etiketleme (K. Başarı)	,82	,33	,14	2,46	,01	1,67
Zihinsel Filtreleme (Sosyal)	,64	,39	,10	1,65	,10	1,76
Zihinsel Filtreleme (K. Başarı)	-,74	,38	-,12	-1,96	,05	1,68
Aşırı Genelleme (Sosyal)	-,18	,34	-,03	-,54	,59	1,57

Aşırı Genelleme (K. Başarı)	,54	,35	,09	1,54	,13	1,63
Kişiselleştirme (Sosyal)	,49	,36	,08	1,36	,17	1,57
Kişiselleştirme (K. Başarı)	,26	,36	,04	,72	,47	1,49
Zorunluluk (Sosyal)	-,19	,32	-,03	-,58	,56	1,42
Zorunluluk (K. Başarı)	,20	,33	,03	,62	,54	1,29
Olumluyu Azımsama (Sosyal)	-,03	,35	-,01	-,09	,92	1,44
Olumluyu Azımsama (K. Başarı)	,14	,33	,02	,42	,68	1,39
R= .163 R²=.125. F= 4.32. p<.05						

Tablo 6'dan elde edilen veriler neticesinde bireylerin Felaketleştirme ve Etiketleme (K. Başarı) bilişsel çarpıtmaların problemleri sosyal medya kullanımını %12,5'ini açıklayabildiği bulunmuştur (R=.163. R²= .125. F= 4.32. p<.05). Bu bulgular doğrultusunda Etiketleme (K. Başarı) ile Felaketleştirme (K. Başarı) bilişsel çarpıtmaların, bireylerin problemleri sosyal medya kullanımını şekilde yordadığı yorumu yapılabilir.

4. Lise öğrencilerinin bilişsel çarpıtmaları cinsiyetlerine göre anlamlı farklılaşmakta mıdır?

Yapılan araştırmada lise öğrencilerinin bilişsel çarpıtmalarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaşma gösterip göstermediğini belirlemek için, Bağımsız Örneklem için t Testi yapılmıştır ve bunun sonucunda çıkan sonuçlar aşağıdaki Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7.

Bilişsel çarpıtmaların cinsiyet değişkenine ilişkin t testi sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	p
Zihin Okuma (Sosyal)	Kadın	221	4,40	1,96	5,11	0,00
	Erkek	198	3,45	1,82		
Zihin Okuma (K. Başarı)	Kadın	221	3,92	1,93	2,41	0,02
	Erkek	198	3,47	1,88		
İki Uçlu Düş. (Sosyal)	Kadın	221	3,39	2,01	0,92	0,36
	Erkek	198	3,21	2,02		
Duygudan Sonuç (K. Başarı)	Kadın	221	3,45	1,97	2,36	0,02
	Erkek	198	3,01	1,84		
Etiketleme (Sosyal)	Kadın	221	3,45	2,01	1,44	0,15
	Erkek	198	3,17	1,90		
Etiketleme (K. Başarı)	Kadın	221	3,69	2,13	2,88	0,00
	Erkek	198	3,10	2,09		
Zihinsel Filtreleme (Sosyal)	Kadın	221	3,45	1,88	3,17	0,00
	Erkek	198	2,88	1,81		
Zihinsel Filtreleme (K. Başarı)	Kadın	221	3,17	1,90	2,00	0,05
	Erkek	198	2,80	1,81		
Aşırı Genelleme (K. Başarı)	Kadın	221	3,53	2,02	1,21	0,23
	Erkek	198	3,29	1,97		
Kişiselleştirme (Sosyal)	Kadın	221	2,97	1,90	-1,09	0,28
	Erkek	198	3,18	1,93		
Zorunluluk (Sosyal)	Kadın	221	3,95	2,11	2,55	0,01
	Erkek	198	3,45	1,93		
Zorunluluk (K. Başarı)	Kadın	221	2,89	1,89	-0,50	0,62
	Erkek	198	2,98	1,87		
Olumluyu Azımsama (Sosyal)	Kadın	221	2,81	1,96	0,65	0,52
	Erkek	198	2,70	1,74		

Araştırma neticesinde seçilen örneklem grubundaki öğrencilerin cinsiyet değişkeni açısından zihin okuma (k. başarı) (t=2.41, p<.05), zihin okuma (sosyal) (t=5.11, p<.05), etiketlenme (k. başarı) (t=2.88, p<.05), duygudan sonuç (k. başarı) (t=2.36, p<.05), zihinsel filtreleme (k. başarı) (t=2.00, p<.05) zihinsel filtreleme (sosyal) (t=3.17, p<.05) ve zorunluluk (sosyal) (t=2.55, p<.05) puanlarında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bu fark kız öğrencilerinin lehinde olduğu ve kızların puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

5. Lise öğrencilerinin bilişsel çarpımları yaşa göre anlamlı farklılaşmakta mıdır?

Lise öğrencilerinin bilişsel çarpımlarının yaşa değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek için ANOVA yapılmış ve çıkan bulgulara ilişkin sonuçlar aşağıdaki Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8.
Bilişsel çarpımların yaş değişkenine ilişkin ANOVA sonuçları

	Yaş	n	\bar{X}	S.s	F	p	Bonferroni
Zihin Okuma (Sosyal)	14	29	4,90	1,45	5,98	,000*	E<A, E<B, E<C, E<D
	15	104	4,20	1,88			
	16	131	3,81	1,87			
	17	117	4,03	2,07			
	18	38	2,79	1,89			
Zihin Okuma (K. Başarı)	14	29	4,48	2,13	1,83	,123	
	15	104	3,87	1,84			
	16	131	3,50	1,83			
	17	117	3,64	1,95			
	18	38	3,58	2,06.			
Felaketleştirme (Sosyal)	14	29	3,52	2,21	0,83	,503	
	15	104	4,30	2,20			
	16	131	4,11	2,06			
	17	117	4,11	1,96			
	18	38	4,03	1,78			
Felaketleştirme (K. Başarı)	14	29	3,59	1,99	1,09	,361	
	15	104	3,00	1,82			
	16	131	3,23	1,94			
	17	117	2,96	1,97			
	18	38	3,45	2,09			
İki Uçlu Düş. (Sosyal)	14	29	3,21	2,14	0,11	,979	
	15	104	3,31	2,03			
	16	131	3,35	2,08			
	17	117	3,33	1,97			
	18	38	3,13	1,86			
İki Uçlu Düş. (K. Başarı)	14	29	2,93	2,19	1,47	,211	
	15	104	3,37	2,06			
	16	131	2,87	2,01			
	17	117	3,38	2,15			
	18	38	2,89	1,83			
Duygudan Sonuç (Sosyal)	14	29	4,10	2,09	4,87	,001*	A>E, B>E
	15	104	4,03	2,11			
	16	131	3,44	1,95			
	17	117	3,32	2,01			
	18	38	2,55	1,70			
Duygudan Sonuç (K. Başarı)	14	29	3,17	1,75	,27	,893	
	15	104	3,32	2,00			
	16	131	3,11	1,92			
	17	117	3,32	1,92			
	18	38	3,32	1,92			
Etiketleme (Sosyal)	14	29	3,69	2,19	1,79	,129	
	15	104	3,11	1,96			
	16	131	3,09	1,90			
	17	117	3,63	2,02			
	18	38	3,42	1,72			
Etiketleme (K. Başarı)	14	29	3,52	2,03	4,32	,002*	E>B, E>C, E>D
	15	104	3,27	2,25			
	16	131	3,11	2,11			
	17	117	3,44	2,07			

	18	38	4,68	1,74			
	14	29	3,31	2,17			
	15	104	3,29	1,92			
Zihinsel Filtreleme (Sosyal)	16	131	3,02	1,86	,42	,797	
	17	117	3,26	1,83			
	18	38	3,11	1,64			
	14	29	2,69	1,85			
	15	104	3,07	2,06			
Zihinsel Filtreleme (K. Başarı)	16	131	2,78	1,77	1,09	,362	
	17	117	3,18	1,87			
	18	38	3,21	1,60			
	14	29	2,62	1,97			
	15	104	3,11	2,06			
Aşırı Genelleme (Sosyal)	16	131	3,16	2,09	,67	,615	
	17	117	3,28	2,04			
	18	38	3,29	1,74			
	14	29	3,28	2,12			
	15	104	3,26	2,13			
Aşırı Genelleme (K. Başarı)	16	131	3,12	1,90	3,07	,016*	E>C, E>D
	17	117	3,65	1,94			
	18	38	4,26	1,81			
	14	29	2,38	1,50			
	15	104	2,73	1,83			
Kişiselleştirme (Sosyal)	16	131	3,04	1,87	4,60	,001*	E>A, E>B, E>C
	17	117	3,27	1,96			
	18	38	4,03	2,09			
	14	29	3,21	1,78			
	15	104	3,38	1,78			
Kişiselleştirme (K. Başarı)	16	131	3,06	1,91	1,21	,308	
	17	117	3,23	1,90			
	18	38	3,76	1,79			
	14	29	3,07	1,87			
	15	104	3,32	1,93			
Olumluyu Azımsama (K. Başarı)	16	131	3,29	2,03	,15	,964	
	17	117	3,38	2,01			
	18	38	3,29	1,58			

A=14 Yaş, B= 15 Yaş, C=16 Yaş, D=17 Yaş, E=18 Yaş

Yukarıdaki Tablo 8 verileri gözden geçirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin bilişsel çarpıtmalarının zihin okuma (sosyal) puanları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($F=5.98$, $p<.05$). Fark yaratan yaş grubunu belirlemek amacıyla Bonferroni testi yapılmıştır. Bu test sonucunda yaşı 18 olan öğrenci grubunun zihin okuma (sosyal) puanlarının, araştırmaya katılan diğer yaş gruplarındaki öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenilebilir. Lise öğrencilerinin yaş değişkeni açısından duygudan sonuç (sosyal) puanlarının anlamlı şekilde bir farklılık gösterdiği söylenebilir ($F=4.87$, $p<.05$). Anlamlı fark oluşturan grubu tespit etmek amacıyla Bonferroni testi yapılmıştır. Bu test neticesinde yaşı 14 ve 15 olan örneklem grubundaki bireylerin duygudan sonuç (sosyal) puanlarının, yaşı 18 olan örneklem grubundaki öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Yapılan bu araştırma sonucunda cinsiyet değişkeni açısından öğrencilerin problemleri sosyal medya kullanımının anlamlı düzeyde bir ilişki göstermediği bulunmuştur. Bu kapsamda yapılan literatür verileri incelendiğinde bu bulguyu destekleyen araştırmalar olduğu gibi farklı bulgular da mevcuttur. Problemleri sosyal medya kullanımına ilişkin alan yazın çalışmaları incelendiğinde araştırmamızın bulgusunu destekleyen çalışmaların olduğu görülmektedir. Uysal (2013) yapmış olduğu araştırmasında cinsiyet değişkeninin sosyal medyayı kullanma ve sosyal medya kullanım amacı üstünde anlamlı düzeyde bir ilişki olmadığını bulmuştur. Altıntaş (2020) yapmış

olduğu araştırmada cinsiyet değişkeninin problemlı internet kullanımı bakımından anlamlı bir farklılık oluşturmadığını bulmuştur.

Bununla örtüşen Tuğlu'nun (2017) yapmış olduğu araştırmaya göre cinsiyet değişkeninin sosyal medyayı kullanma sıklığına anlamlı düzeyde bir farkın olmadığını tespit etmiştir. Sezgin (2020) yapmış olduğu araştırmada problemlı internet kullanımının alt boyutlarından internetin olumsuz sonuçlarının cinsiyet göre anlamlı bir fark oluşturmadığını belirtmiştir.

Bu araştırmalar neticesinde sonuç olarak sosyal medyanın günümüzde etkisinin hem olumlu hem de olumsuz anlamda etkisinin fazla olacağı düşünülmüştür. Bu araştırmaya göre problemlı sosyal medya kullanımının cinsiyet değişkeni açısından bir farklılığın olmaması araştırma örneklemindeki her iki cinsiyet grubundaki katılımcıların, sosyal medya uygulama araçlarına erişiminin daha kolay olmasının etkili olduğu düşünülmüştür (Altıntaş, 2020).

Yapılan bu araştırma yaş değişkeni açısından problemlı sosyal medya kullanımının anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Araştırmada örneklem grubunun yaşı artıkça bireylerin problemlı sosyal medya kullanımının arttığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda yapılan literatür taramasında bu bulguyu destekleyen çalışmalar olduğu gibi bazı çalışmalarda farklı bulguların da olduğu tespit edilmiştir. Alan yazında bu araştırmayı destekleyen benzer bulgular mevcuttur (Altınay Bor, 2018; Arın, 2013; Çam, 2012; Uysal, 2013). Literatür çalışmalarında problemlı sosyal medya kullanımı ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirten çalışmalarda mevcuttur (Cicioğlu, 2014; Kabataş, 2020; Türkoğlu, 2013).

Bu araştırmaya göre örneklem grubunun yaşı artıkça problemlı sosyal medya kullanım puanlarının artmasının nedenlerinin şunlar olabileceği düşünülmüştür: Örneklem grubunun okudukları eğitim kademesinin kimlik kazanma dönemini kapsamaması, bireylerin kendini toplumdan uzak tutması (Demir, 2019). Online oyun oynama, sosyal medya araçlarıyla zaman geçirme (Tuğlu, 2017). Sosyal ortamlarda biz duygusunu oluşturma ve yeni arkadaşlıklar kurma (Cheung vd., 2010). Bireylerin sosyal medya ortamlarında kendini daha rahat hissetmesi ve popüler olmak istemesi (Yemen, 2018). Bireylerin yaşının artmasıyla sosyal medya uygulama araçlarına erişiminin daha kolay olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda etiketleme ve felaketleştirme bilişsel çarpıtmalarının öğrencilerin problemlı sosyal medya kullanımını anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç doğrultusunda bu iki bilişsel çarpıtmanın lise öğrencilerinin problemlı sosyal medya kullanımını anlamlı şekilde yordadığı söylenilebilir. Bu kapsamdaki literatür çalışmaları incelenmiş, bu araştırma bulgusunu destekleyen kısmen çalışmaların olduğu görülmüştür. Web tabanlı eğitim ile problemlı internet kullanımının bilişsel çarpıtmalarla ilişkisinin pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu belirten çalışmalar mevcuttur (Buğa & Hamamcı 2016; Kalkan, 2012). Bu araştırma verilerinde kullanılan diğer bilişsel çarpıtma türlerinde problemlı sosyal medya kullanımının anlamlı bir yordayıcısı olmadığı görülmüştür.

Yapılan araştırmanın örneklem grubunda etiketleme, aşırı genelleme, zihinsel filtreleme, meli malı ifadeleri, zihin okuma, olumluyu küçümseme, iki uçlu düşünme, duygudan sonuç çıkarma ve felaketleştirme düşünce çarpıtmalarının cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı şekilde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Ölçeğin alt boyut verileri gözden geçirildiğinde örneklem grubundaki kız öğrencilerin erkeklere göre daha yüksek puan aldığı ve anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Bu konuda yapılan çalışmalarda araştırmanın sonuçlarıyla örtüşen araştırmalar olduğu gibi araştırmayla örtüşmeyen sonuçlarında olduğu alan yazında görülmüştür. Alan yazın taramasında araştırmanın sonucunu destekleyecek şu çalışmaların olduğu görülmüştür (Boran Sarı, 2017; Bozkurt, 1998; Çakır, 2019; Çam & Çelik, 2018; Demiray, 2018). Konuyla ilgili yapılan farklı çalışmalarda bilişsel çarpıtmaların ilişkilerle ilgili boyutunda erkeklerin kızlara göre daha yüksek ve anlamlı puan aldıklarını belirten çalışmalar mevcuttur (Avcı, 2016; Bilgiz, 2018; Çıvan, 2013; Kalkan, 2008).

Bu araştırma neticesinde seçilen örneklem grubundaki kızların bilişsel çarpıtma puanlarının yüksek olması cinsiyet rolü, sevgi ve saygı gereksinimini yerine getirme (Demir, 2019). Bireylerin yaşadığı çevrede toplumun herhangi bir olaya ilişkin bakış açısı (Bilgin, 2011). Herhangi bir olay karşısında bireylerin tepki verme şekilleri, cinsiyet grupları arasındaki biyolojik farklılık (Yıldız, 2019). Bireylerin kendilerine ilişkin olumsuz benlik algısının da etkili olabileceği düşünülebilir. Yaş değişkenine ilişkin bu araştırma sonucuna göre örneklem

grubunun bilişsel çarpıtmalarda yaşa göre anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bu kapsamda yapılan çalışmalar incelendiğinde konuya ilişkin alan yazında farklı araştırma bulgularının olduğu tespit edilmiştir. Bilişsel çarpıtmalarla yaş arasında negatif yönlü düşük bir ilişki olduğunu ortaya koyan ve bu araştırmanın bulgusuyla örtüşen benzer bulgular mevcuttur (Boran Sarı, 2017).

Alan yazında yapılan incelemelerde bu araştırma verileriyle örtüşmeyen çalışmaların da olduğu söylemek mümkündür. Yaşın ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma kısmında anlamlı düzeyde bir fark oluşturmadığına ilişkin bulgular da bulunmaktadır (Ağır, 2007; Artukoğlu, 2016; Demiray, 2018; Duman, 2018; Gülbayrak, 2016; Özsoy, 2014; Turan, 2010; Yurtal, 1999). Sonuç olarak bu araştırma kapsamında seçilen örneklem grubunun ergenlik döneminde olması, dönemin bir özelliği olarak onaylanma gereksinimi ve bireyselleşme (Cengiz, 2017). Ergen benmerkezciliği ve başkalarının kendileri hakkındaki duygu ve düşüncelerini önemseme, herhangi bir olaya ilişkin tepki biçimleri, bir duruma karşı davranma ve harekete geçme konusunda zorunluluk hissetme yaş değişkenine ilişkin bilişsel çarpıtmaları kullanmalarının bir nedeni olarak düşünülmüştür.

Araştırma kapsamında bulunan bulgulara şu öneriler geliştirilmiştir:

Araştırma örneklemini olarak lisede okuyan öğrenciler seçilmiştir. Araştırma sonucunda seçilen örneklem grubunun yaşının farklı dağıldığı, bu kapsamda yapılacak çalışmalarda yaşın dengeli dağıldığı başka çalışmalar yapılabilir.

Bu araştırma evreni olarak Bingöl İli seçilmiş olup araştırma 14-18 yaş grubundaki örneklem grubuyla yapılmıştır. Araştırma farklı eğitim kurumlarında devam eden başka öğrenciler üzerinde yapılarak da problemlili sosyal medya kullanımının bilişsel çarpıtmaları yordanmasına ilişkin farklı çalışmalar yapılabilir.

Bilişsel çarpıtmalar ve çevrimiçi iletişimin birbirine olan etkisine ilişkin farklı değişkenler seçilerek başka çalışmaların yapılması önerilebilir. Problemlili sosyal medyanın olumsuz sonuçlarına karşı eğitim kurumlarında psikolojik danışmanlar psiko eğitim programlarını yapabilir.

KAYNAKÇA

- Ağır, M. (2007). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtma düzeyleri ile problem çözme becerileri ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Akdeniz, Y. (2016). *3G ve 4.5G Mobil internet bağlantısının, matematiksel iletişim modelindeki mesaj, iletili, kanal ve alıcı unsurlarına etkisi: Whatsapp messenger örneği* (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Altınay Bor, H. (2018). *Ergenlerde sosyal medyaya yönelik tutum, sosyal medya kullanımında gelişmeleri kaçırma korkusu ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiler* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Altıntaş, A. (2020). *Lise öğrencilerinde problemlili internet kullanımının duygusal zeka ve yaşam doyumu açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Argın, F. S. (2013). *Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Çekmeköy Örneği)* (Yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Artukoğlu, F. Z. (2016). *Psikoloji öğrencilerinin evliliğe ilişkin tutumlarının yordayıcısı olarak ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları* (Yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Avcı, G. (2016). *Kişiler arası bağımlılık eğiliminin ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalara etkisi* (Yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Beck, J. S. (2001). *Bilişsel terapi temel ilkeler ve ötesi*. (Çev. N. H. Şahin.). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, s. 1-191.
- Beck, A. T. (2008). *Kişilik bozukluklarının bilişsel tedavisi*. (Çev. Ö. Yalçın, & E. N. Akçay). Litera Yayıncılık.
- Bilgin, O. (2011). *Ergenlerde özgüven düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Bilgiz, Ş. (2018). *Toplumsal cinsiyet algısı ve bilişsel çarpıtmaların sosyal kaygı üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

- Boran Sarı, B. (2017). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtmaları ile öz duyarlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Bozkurt, N. (1998). *Lise öğrencilerinin okul başarısızlıklarının altında yatan depresyonla ilişkili otomatik düşünce* (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Buğa, A., & Hamamcı, Z. (2016). Bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı web tabanlı interaktif ve geleneksel psiko eğitim programlarının çocukların bilişsel hatalarına ve psikolojik belirtilerine etkisi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(3), 783-809.
- Cengiz, S. (2017). *Ergenlerde duygusal tepkisellik, bilişsel çarpıtmalar ve depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Cheung, C. M. K., Chiu, P., & Lee, M. K. O. (2010). *Online social networks: Why do students use Facebook? Computers in Human Behavior*, 27(4), 1337-1343.
- Cicioğlu, M. (2014). *Öğrencilerin problemlı internet kullanımı ve siber zorbalık davranışlarına ilişkin görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Covin, R., Dozois, D. J., Ogniewicz, A., & Seeds, P. M. (2011). Measuring Cognitive Errors: Initial Development of the Cognitive Distortions Scale (CDS). *International Journal of Cognitive Therapy*, 4(3), 297-322.
- Çakır, B. (2019). *Lise öğrencilerinde bilişsel çarpıtmaların kariyer geleceği algısına etkisi* (Yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Çam, E. (2012). *Öğretmen adaylarının eğitsel ve genel amaçlı facebook kullanımları ve facebookbağımlılıkları* (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Çam, Z., & Çelik, G. Ş. (2018). Üniversite öğrencilerinde bağlanma stillerinin ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları yordama gücünün incelenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi*, 6(6), 787-797.
- Çıvan, İ. (2013). *Üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları ve başkalarını bağışlama davranışlarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- DeCarlo, L. T. (1997). On the meaning and use of kurtosis. *Psychological Methods*, 2(3), 292.
- Demir, S. (2019). *Üniversite öğrencilerinde yalnızlık ve internet bağımlılığı arasındaki ilişki: Bilişsel çarpıtmaların aracı rolü* (Yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Demiray, N. (2018). *Üniversite öğrencilerinde duygusal zeka ve kişilerarası duyarlılık arasındaki ilişki: Kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların aracı rolü* (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Digiuseppe, R., & Zee, C. (1986) A rational emotive theory of marital dysfunctional marital therapy. *Journal of Rational Emotive Therapy*, 4, 22-37.
- Duman, N. (2018). A research on cognitive distortion in working adults. *Journal of Strategic Research in Social Science*, 8(3), 1-10. doi: 10.26579/jocress-8.3.1
- Groeneveld, R.A., & Meeden, G. (1984). Measuring skewness and kurtosis. *Journal of the Royal Statistical Society: Series D (The Statistician)*, 33(4), 391-399.
- Gülbayrak, P. (2016). *Yetişkinlerin yeme tutumları, otomatik düşünceleri, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Hopkins, K.D., & Weeks, D.L. (1990). Tests for normality and measures of skewness and kurtosis: Their place in research reporting. *Educational and Psychological Measurement*, 50(4), 717-729.
- Kabataş, M. (2020). *Ergenlerde bilişsel esneklik ve başarı amaç yönelimleri ilişkisinde problemlı internet kullanımının aracı rolü*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Kalaycı, Ş. (2010). Faktör Analizi. Ş. Kalaycı (Ed.), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (ss. 321-331). Asil Yayın Dağıtım.

- Kalkan, N. (2008). *Ergenlerde bilişsel yapılar ve sosyal kaygı arasındaki ilişkinin bilişsel davranışçı yaklaşım açısından yorumlanması*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Kalkan, M. (2012). Predictiveness of interpersonal cognitive distortions on university students' problematic internet use. *Children and Youth Services Review*, 34(7), 1305–1308. doi:10.1016/j.childyouth.2012.03.003
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (28.baskı). Nobel Yayın Dağıtım.
- Kline, R.B. (2005). *Structural Equation Modeling*, 2nd ed. The Guilford Press.
- Moors, J.J.A. (1986). The meaning of kurtosis: Darlington reexamined. *The American Statistician*, 40(4), 283-284.
- Oral, S., & Kolburan, Ş. G. (2019). Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ve bilişsel esneklik düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3(6), 165-178. doi: 10.31461/ybpd.607300
- Özsoy, K. (2014). *Parçalanmış aileye sahip üniversite öğrencilerinin anne baba tutumlarını algılama biçimleri ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları*. Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Sarıçam, H., & Karduz, F. F. A. (2018). Sosyal medya kullanım bozukluğu ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme Değerlendirme Dergisi*, 9(2), 116-135.
- Sezgin, A. (2020). *Ergenlerde problemlerle internet kullanımı ile empatik eğilim, beden algısı ve akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Shaw, M., & Black, W. D. (2008). Internet addiction definition, assessment, epidemiology and clinical management. *CNS Drugs*, 22(5), 353-365. doi: 10.2165/00023210-200822050-00001
- Tepret, D. (2018). *Üniversite öğrencilerinde facebook ve instagram kullanımı ile narsistik yapılanma düzeyleri arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Tuğlu, B. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal medyayı kullanım amaçları ve sosyal medya kullanımlarına ilişkin tutumları*. Yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Turan, A. F. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalarını Yordamada Yalnızlık, Benlik Saygısı, Yaş, Cinsiyet ve Romantik İlişki Yaşama Durumunun Rolü*. Yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Türkoğlu, S. (2013). *Ergenlerin problemlerle internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Uysal, S. (2013). *Meslek lisesi öğrencilerinin sosyal medya kullanım amaçları ile eğitsel sosyal medya kullanımlarının değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi. Bahçeşehir Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Yavuz, S. (2009). Hataları ardışık bağımlı (otokorelasyonlu) olan regresyon modellerinin tahmin edilmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(3), 123-140.
- Yemen, N. K. (2018). *Üniversite öğrencilerinin riskli davranışları ile problemlerle internet kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Yıldız, F. (2019). *Üniversite öğrencilerinde bilişsel çarpıtmaların problemlerle internet kullanımı üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Bayburt Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Yurtal Dinç, F. (1999). *Üniversite öğrencilerinin akılcı olmayan inançlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>